

فهرست مطالب

مقدمه.....	۲
۱- شیوه‌های ثبت نام رأی‌دهندگان.....	۲
۲- آثار و پیامدهای پیش ثبت نام.....	۳
۱-۲. کاهش تخلفات انتخاباتی در مرحله‌ی احراز هویت.....	۳
۲-۲. تمهید کافی و وافی امکانات مقتضی برای رأی دادن.....	۴
۲-۳. پیش‌بینی تعداد دقیق تعرفه‌های رأی‌دهی.....	۴
۲-۴. جلوگیری از اتلاف وقت شهروندان.....	۴
۲-۵. کاهش مشارکت شهروندان.....	۵
۳- کیفیت اجرا.....	۵
نتیجه‌گیری و ارائه‌ی پیشنهادها.....	۸
منابع و مأخذ.....	۱۰

مقدمه

ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان یکی از مهمترین موارد در فرآیند اجرای انتخابات است که نهاد مجری انتخابات باید به انجام آن بپردازد. مقصود از این مسئله، جمع‌آوری و نگهداری اطلاعات هویتی آن دسته از شهروندانی است که از شرایط لازم برای رأی‌دهی برخوردار هستند. این اطلاعات بر روی فهرست‌هایی موسوم به فهرست‌های اسامی انتخاب‌کنندگان درج شده و شرکت شهروندان در رأی‌دهی منوط به انجام چنین ثبت‌نامی است.

چنانچه ثبت‌نام رأی‌دهندگان در چارچوبی مطمئن و قابل اعتماد صورت پذیرد، این تضمین به دست می‌آید که فقط شهروندان دارای صلاحیت در رأی‌دهی شرکت می‌کنند و تقلب در انتخابات از طریق جعل هویت شهروندان یا رأی‌دهی چندباره کاهش می‌یابد. بدین ترتیب، صحت و سلامت انتخابات افزایش یافته و نتایج انتخابات با پذیرش بیشتری از جانب شهروندان مواجه می‌شود.

۱- شیوه‌های ثبت‌نام رأی‌دهندگان

یک فرض در رابطه با زمان ثبت‌نام رأی‌دهندگان آن است که این مهم در روز رأی‌گیری و هم‌زمان با اخذ رأی محقق شود. در این صورت، شهروندان پس از حضور در شعبه‌ی رأی‌گیری دلخواه خود، در انتخابات ثبت‌نام کرده و پس از آنکه مقامات اجرایی، هویت و برخورداری ایشان از شرایط لازم برای شرکت در انتخابات را احراز و تأیید کردند، فرد مزبور می‌تواند رأی خود را به صندوق اخذ رأی ببنداند.

فرض دیگر در این ارتباط آن است که شهروندان پیش از روز انتخابات در فهرست‌های مزبور به ترتیبی ثبت‌نام شوند. بر این اساس، شهروندان برای آنکه بتوانند در انتخابات شرکت کنند و رأی خود را به یکی از صندوق‌های اخذ رأی ببنداند ملزم هستند در یک بازه‌ی زمانی مشخص پیش از روز رأی‌گیری به ثبت‌نام پرداخته یا آنکه ثبت‌نام آنها توسط مقامات اجرایی ذی‌صلاح تأیید شود. بر این اساس، مقامات اجرایی پیش از روز رأی‌گیری برخورداری انتخاب‌کنندگان از شرایط لازم برای رأی‌دهی را بررسی و تأیید کرده و شعبه‌ی رأی‌دهی هر فرد را نیز بر مبنای محل اقامت یا معیارهای دیگر مشخص می‌کنند. در نتیجه، آنچه در روز رأی‌گیری باید مد نظر مقامات اجرایی قرار بگیرد صرفاً آن است که نام انتخاب‌کنندگان در فهرست‌های مربوط وجود داشته باشد و هویت آن فرد نیز احراز شود.

۲- آثار و پیامدهای پیش ثبت نام

ثبت نام در انتخابات پیش از روز رأی گیری کارکردهای مهمی را ایفا می کند که از جمله مهمترین آنها، تسهیل فرآیند رأی گیری و مدیریت انتخابات در روز رأی گیری است. در صورت ثبت نام انتخاب کنندگان پیش از روز رأی گیری، هر یک از شهروندان از شعبه ای که باید در آن رأی دهد، مطلع می شود و بنابراین، احراز هویت شهروندان دارای صلاحیت برای رأی گیری با سهولت بیشتری همراه شده و تخلفات انتخاباتی و تقلب در آن را کاهش می دهد. همچنین، کاهش فشارهای روز انتخابات، کاهش ایستادن طولانی مدت در صف های رأی گیری و اصلاح نقایص و اشتباهات مربوط به شرایط رأی دهی پیش از انتخابات را می توان از جمله ی دیگر پیامدهای مفید این عملیات دانست. البته باید خاطر نشان ساخت که زمان پیش ثبت نام انتخاب کنندگان بسته به صلاحدید و تصمیم هر کشور ممکن است متفاوت باشد. به هر ترتیب، مهمترین فواید ثبت نام رأی دهندگان در فهرست های انتخاباتی پیش از روز رأی گیری را می توان به شرح ذیل بیان کرد:

۲-۱. کاهش تخلفات انتخاباتی در مرحله ی احراز هویت

با توجه به اینکه بررسی و تأیید صلاحیت انتخاب کنندگان پیش از روز انتخابات انجام شده و اسامی واجدین شرایط لازم به شعب اخذ رأی ارسال شده است، مقامات اجرایی در روز اخذ رأی تنها وجود و مطابقت اسامی شهروندان را در فهرست های انتخاب کنندگان بررسی می کنند. بنابراین، شهروندان واجد صلاحیت تنها با داشتن یکی از اسناد هویتی معتبر در روز رأی گیری به شعبه ی مربوط مراجعه می کنند و به رأی دهی می پردازند.

همان طور که مشخص است، ثبت نام پیش از روز رأی گیری موجب می شود که شهروندان نتوانند بیش از یک مرتبه رأی دهند. چنانکه در غیر این صورت امکان بیشتری وجود دارد که از یک سند هویتی جعلی در شعبه ای دیگر استفاده شود یا اینکه بعد از رأی دهی افراد در صدد آن برآیند که از طریق پاک کردن آثار مهر مقامات اجرایی در شعبه ای دیگر دوباره رأی دهند. علت این مسئله نیز آن است که به دلیل ثبت نام پیشین، شعبه ی هر رأی دهنده مشخص بوده و هر کس الزاماً باید در همان شعبه رأی دهد، مگر آنکه به موجب پیش بینی های قانونی دیگر، رفتار دیگری مجاز

شمرده شده باشد. افزون بر این، این مسئله دقت بررسی و تأیید صلاحیت انتخاب‌کنندگان را افزایش و احتمال اشتباهات را کاهش می‌دهد.

۲-۲. تمهید کافی و وافی امکانات مقتضی برای رأی دادن

ثبت‌نام پیش از روز رأی‌گیری موجب می‌شود تعداد انتخاب‌کنندگان دارای صلاحیت در انتخابات هر منطقه مشخص شود. بر این اساس، مقامات مسئول می‌توانند تعداد شعب اخذ رأی را برای این تعداد پیش‌بینی کنند، به طوری که اولاً تعداد این شعب به طور متناسب جوابگوی تعداد انتخاب‌کنندگان در هر منطقه‌ی جغرافیایی باشد؛ ثانیاً تعداد مراجعین هر شعبه‌ی اخذ رأی معقول و متناسب با امکانات آن شعبه باشد. به بیان دیگر، تعداد مراجعین در هیچ از شعب اخذ رأی بیش از حد توان آن نخواهد بود و در صورتی که اقتضای یک شعبه به نسبت دیگر شعب پذیرش تعداد بیشتری از شهروندان باشد، امکانات مقتضی اعم از نیروی انسانی، تجهیزات رأی‌دهی مانند مکان‌های مخصوص رأی‌دهی، قلم، صندلی و نظائر اینها به تعداد کافی پیش‌بینی می‌شود.

۳-۲. پیش‌بینی تعداد دقیق تعرفه‌های رأی‌دهی

از دیگر پیامدهای مهم ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان پیش از روز رأی‌گیری آن است که مقامات اجرایی می‌توانند به دلیل مشخص بودن تعداد رأی‌دهندگان در هر شعبه‌ی اخذ رأی، تعداد دقیق برگه‌های رأی‌گیری را پیش از روز انتخابات تمهید کنند. البته بدیهی است برای هر شعبه می‌توان تعداد برگه‌های رأی بیشتری را در نظر گرفت تا در صورت بروز حوادث غیرقابل پیش‌بینی و مخدوش شدن تعرفه‌های اصلی بتوان از برگه‌های جایگزین استفاده کرد. این مسئله نه تنها از اسراف و اتلاف منابع در چاپ برگه‌های مازاد بر نیاز جلوگیری می‌کند، بلکه در تأمین حقوق انتخاباتی شهروندان نیز بسیار تأثیرگذار است؛ چه اینکه بدین ترتیب شهروندان به دلیل فقدان تعرفه‌های رأی‌دهی از حق انتخاب کردن محروم نمی‌شوند.

۴-۲. جلوگیری از اتلاف وقت شهروندان

ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان پیش از انتخابات، مدیریت شایسته و بایسته‌ی شعب اخذ رأی را امکان‌پذیر می‌سازد. بر این اساس، مقامات اجرایی می‌توانند تعداد

انتخاب‌کنندگان هر حوزه و شعب آن را به طور متناسب مشخص کنند و در نتیجه، از ازدحام بیش از حد در برخی از حوزه‌های انتخاباتی جلوگیری به عمل می‌آید.

۲-۵. کاهش مشارکت شهروندان

مهمترین پیامد منفی ثبت‌نام رأی‌دهندگان پیش از روز رأی‌گیری آن است که مشارکت شهروندان در انتخابات ممکن است تحت‌الشعاع قرار بگیرد و در نتیجه میزان آن کاهش یابد. پیش‌ثبت‌نام انتخابات مستلزم آن است که شهروندان پیش از روز رأی‌گیری نیز اقداماتی را برای شرکت در انتخابات انجام دهند و این امر می‌تواند انگیزه و رغبت شهروندان را برای مشارکت در انتخابات کاهش دهد.

در راستای رفع این مشکل می‌توان راهکارهایی را به کار بست که کمترین کاهش مشارکت در انتخابات قابل تحقق باشد. به عبارت دیگر تدابیری را می‌توان اتخاذ کرد که نقش شهروندان در فرآیند پیش‌ثبت‌نام به کمترین میزان ممکن برسد و در عوض، دولت به صورت حداکثری و فعالانه تمامی اقدامات لازم را برای پیش‌ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان انجام دهد. (در بخش بعدی به این تدابیر اشاره شده است). همچنین باید توجه داشت که در این فرآیند، کاهش حداقلی مشارکت در انتخابات در مقابل تحقق آثار مهم و مثبتی نظیر کاهش تخلفات انتخاباتی، کاهش تقلب در انتخابات و تسریع فرآیند رأی‌دهی قرار دارد و از این رو، می‌توان به منظور دستیابی به پیامدهای مهم مزبور از کاهش حداقلی مشارکت در انتخابات چشم‌پوشی کرد.

۳- کیفیت اجرا

ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان را به دو طریق کلی می‌توان انجام داد: طریق نخست آن است که بار اصلی این تکلیف بر عهده‌ی شهروندان باشد؛ یعنی شهروندان ملزم باشند پیش از روز رأی‌گیری به طرقی که پیش‌بینی شده است (مانند ثبت‌نام الکترونیکی یا ثبت‌نام در دفاتر انتخاباتی)، برای رأی دادن ثبت‌نام کنند. فرض دیگر نیز آن است که دولت مسئول اصلی اجرای این عملیات باشد و شهروندان در کمترین میزان ممکن در این فرآیند به ایفای نقش بپردازند.

البته عمده‌ی کشورها تلاش می‌کنند تا این امر را به طور کامل به عنوان وظیفه‌ی شهروندان به شمار نیاورند تا رغبت شهروندان برای مشارکت در انتخابات کاهش

نیابد. در واقع، دولت‌ها در نظام‌های سیاسی گوناگون در حدود مختلفی در تهیه‌ی فهرست‌های انتخاباتی جامع و صحیح دخالت می‌کنند. در این ارتباط، برخی کشورها مسئولیت اولیه‌ی ثبت‌نام در فهرست‌های انتخاباتی را به طور کامل تکلیف دولت قلمداد کرده‌اند. بر این اساس، اطلاعات هویتی شهروندان برای شرکت در انتخابات به صورت خودکار ثبت می‌شود و شهروندان به صورت ثانویه، به اصلاح اشتباهات و رفع نقایص یا به روز کردن اطلاعات خود بر می‌آیند.

سازوکار ثبت‌نام شهروندان در انتخابات به صورت خودکار بدین ترتیب است که معمولاً یک نهاد نظیر اداره‌ی ثبت احوال یا یک کمیسیون انتخاباتی متولی این امر می‌شود و ثبت‌نام اولیه و اصلاح اطلاعات را انجام می‌دهد. این نهادها به صورت مستقیم به اطلاعات هویتی شهروندان دسترسی دارند و افزون بر این، هر بار که شهروندان در یکی از ادارات دولتی به اصلاح یا به روز کردن اطلاعات خود می‌پردازند، این اطلاعات برای نهاد متولی مزبور ارسال می‌شود. به عنوان مثال، نهادهایی همچون مراکز صدور گواهینامه‌ی رانندگی، اداره‌ی گذرنامه، دادگاه‌ها و دیگر مراکز دولتی و حتی برخی مراکز غیردولتی از جمله نهادهایی هستند که باید همواره یک نسخه از اطلاعات هویتی شهروندان را برای نهاد متولی ارسال کنند. نهاد متولی، بررسی و احراز شرایط لازم برای رأی‌دهی را بر عهده داشته و در نهایت، شهروندان واجد صلاحیت برای رأی دادن را در یکی از حوزه‌های انتخاباتی ثبت‌نام می‌کند. ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان به صورت خودکار افزون بر مزایایی که پیش‌تر ذکر شد، انگیزه‌ی شهروندان برای مشارکت در انتخابات را افزایش می‌دهد. همچنین، این روش صحت و امنیت روند ثبت‌نام را افزایش داده و موجب کاهش اتلاف وقت می‌شود. البته بدیهی است که این روش به شبکه‌ی اطلاعاتی وسیع، فعال و به روز در تمام کشور نیاز دارد.

به عنوان نمونه در نظام سیاسی لبنان، اداره‌ی کل ثبت احوال این کشور فهرست‌های اسامی انتخاب‌کنندگانی که واجد شرایط لازم برای رأی‌دهی هستند را به صورت سالیانه تهیه می‌کند. در این فرآیند، محاکم دادگستری و اداره‌های ثبت قضایی ملزمند هر ساله اسامی افرادی را که به دلیل صدور احکام قطعی یا ارتکاب برخی جرایم محروم از حق رأی هستند به اداره کل ثبت احوال ارسال کنند تا نامشان از این فهرست‌ها حذف شود.

این فهرست‌ها پیش از فوریه‌ی هر سال به طرق مقتضی انتشار یافته و به اطلاع انتخاب‌کنندگان می‌رسند تا در صورت نقص یا اشتباه - مانند عدم درج اسامی - فهرست‌ها اصلاح شوند. شهروندان لبنانی می‌توانند درخواست اصلاح در این فهرست‌ها را در یک بازه‌ی زمانی یک ماهه به نهادهای ذی‌صلاح ارائه کنند.^(۱) مثال دیگر، کشور شیلی است. در این کشور نیز ثبت نام انتخاب‌کنندگان به صورت خودکار صورت می‌پذیرد که انجام آن بر عهده‌ی اداره‌ی ثبت احوال شیلی است. بدین ترتیب، تمام شهروندان شیلی که به سن ۱۷ سال می‌رسند و برخوردار از دیگر شرایط رأی‌دهی هستند، بر مبنای گزارش آخرین آدرس در یکی از حوزه‌های انتخابیه ثبت نام می‌شوند.^(۲) در مقابل، ایالات متحده آمریکا از جمله کشورهایی است که فشار ثبت نام برای رأی‌دهی را به افراد وارد می‌کند و در نتیجه، در هر انتخابات میزان قابل توجهی از شهروندان دارای صلاحیت در آمریکا نمی‌توانند برای رأی‌دهی ثبت نام کرده و در این فرآیند شرکت کنند. البته برخی ایالت‌های آمریکا که پیش ثبت نام را ضروری نمی‌دانند و شهروندان در همان زمان رأی‌گیری می‌توانند ثبت نام کرده و به رأی‌دهی پردازند از این مسئله مستثنی هستند. یکی از ایالات نیز (داکوتای شمالی) اساساً ثبت نام را برای رأی‌دهی ضروری قلمداد نکرده است. در هر حال ایالات متحده برای جلوگیری از این کاهش مشارکت تمهیداتی را برای تسهیل این موضوع پیش‌بینی کرده است. به عنوان مثال، یکی از قوانین این کشور موسوم به «قانون ملی ثبت نام رأی‌دهندگان مصوب سال ۱۹۹۳ میلادی» الزاماتی را برای ایالت‌ها در این ارتباط به وجود آورده است. این قانون صرف نظر از راهکارهایی که هر ایالت برای ثبت نام انتخاب‌کنندگان در نظر می‌گیرد، سه سازوکار را در همه‌ی ایالات برای ثبت نام الزامی کرده است. طرق مزبور به شرح ذیل هستند:

یکی از سازوکارها، امکان درخواست شهروندان برای ثبت نام در انتخابات حین

۱. المواد ۲۶-۳۵ للقانون انتخاب اعضاء مجلس النواب رقم ۴۴ تاریخ ۲۰۱۷/۶/۱۷ (ج. ر. عدد ۲۷ تاریخ ۲۰۱۷/۶/۱۷)؛ متوفرة في الموقع الرسمي لمجلس النواب الجمهورية اللبنانية:

www.yon.ir/fysck (Last Retrieved: 13 Jan 2016).

2. Article 3 of the Constitutional Organic Law on the Electoral Registration System and Electoral Service of Chile [Ley Orgánica Constitucional Sobre Sistema de Inscripciones Electorales Y Servicio Electoral de Chile], Ley N° 18.556, 1986, **Última Versión:** 18/10/2016; Available at: <http://yon.ir/33Chf> (Last Retrieved: 30 Jan 2017).

اخذ یا تمدید گواهینامه‌ی رانندگی برای هر نوع وسیله‌ی نقلیه است. بر این اساس، هر گونه درخواست برای اخذ یا تمدید مجوز رانندگی به طور هم‌زمان درخواست برای ثبت‌نام در انتخابات نیز به شمار می‌رود، مگر آنکه شهروند مزبور چنین درخواستی را رد کند. (بخش ۵ قانون) طریق دیگر، الزام ایالت‌ها به پذیرش درخواست‌های ثبت‌نام از طریق پست الکترونیکی است. قالب این درخواست‌ها نیز توسط کمیسیون انتخابات فدرال مشخص می‌شود. (بخش ۶ قانون) افزون بر اینها، ایالت‌ها ملزم هستند مراکز در دسترسی نظیر کتابخانه‌ها و مدارس دولتی را نیز برای این موضوع اختصاص دهند.^(۱) به موجب قانون مزبور، ثبت‌نام افراد در این فهرست‌ها دائمی تلقی می‌شود مگر در صورت بروز مرگ، محکومیت کیفری، ناتوانایی ذهنی، تغییر محل اقامت یا درخواست رأی‌دهندگان. بدین ترتیب، این فهرست‌ها در هر انتخابات معتبر شناخته شده و تعیین حوزه‌های رأی‌دهی شهروندان نیز بر مبنای همین فهرست‌ها صورت می‌پذیرد، مگر آنکه به دلایلی که اشاره شد اسامی رأی‌دهندگان در فهرست‌ها تغییر یابند. همچنین گفتنی است که نرخ مشارکت در انتخابات در ایالت‌هایی که ثبت‌نام رأی‌دهندگان در همان زمان رأی‌گیری صورت می‌پذیرد، به نسبت ایالت‌هایی که پیش‌ثبت‌نام را الزامی کرده‌اند بیشتر بوده است.^(۲)

نتیجه‌گیری و ارائه‌ی پیشنهادها

در نظام حقوقی کنونی جمهوری اسلامی ایران، ثبت‌نام رأی‌دهندگان در روز انتخابات صورت می‌پذیرد و این مسئله احتمال وقوع برخی تخلفات در انتخابات را افزایش داده و حتی می‌تواند اجرای انتخابات را با مشکلات و چالش‌هایی مواجه سازد. ثبت‌نام رأی‌دهندگان پیش از انتخابات موجب می‌شود که جعل هویت و رأی‌دهی چندباره با امکان کمتری مواجه باشد؛ چه اینکه محل رأی‌دهی شهروندان پیش از روز انتخابات مشخص شده و مقامات اجرایی شعب اخذ رأی از افرادی که باید به هر شعبه مراجعه کنند مطلع هستند. این امر فرآیند اجرای رأی‌گیری را تسریع

1. See: National Voter Registration Act of 1993 (Also known as the "NVRA" and the "Motor Voter Act"), May 20, 1993; Available at the Official Website of the U.S Congress at: <http://yon.ir/BgBQJ> (Last Retrieved: 29 Aug 2017).

2. For Instance See: Timpe, Brenden, "New Report: Higher Voter Turnout Linked to SDR", Demos, 14 March of 2013; Available at: <http://yon.ir/ub4WC> (Last Retrieved: 29 Aug 2017).

کرده و از ایجاد صفوف بسیار طولانی و ائتلاف وقت شهروندان نیز جلوگیری می‌کند. همچنین، این احتمال که تعدادی از شهروندان به دلیل این صفوف طولانی نتوانند رأی خود را به صندوق‌های اخذ رأی بیندازند کاهش خواهد یافت. یکی دیگر از نتایج این شیوه‌ی ثبت‌نام آن است که مقامات اجرایی انتخابات می‌توانند پیش از روز رأی‌گیری تعداد تعرفه‌های مورد نیاز هر شعبه‌ی اخذ رأی را پیش‌بینی و فراهم کنند. بدین ترتیب، حق انتخاباتی شهروندان برای رأی دادن نیز با تضمین بیشتری همراه شده و کمبود تعرفه‌های رأی در شعب نیز امری پذیرفته نخواهد بود.

در مخالفت با لزوم ثبت‌نام رأی‌دهندگان پیش از روز انتخابات ممکن است ادعا شود که این امر موجب کاهش مشارکت شهروندان در انتخابات شده و از این رو قابل پذیرش نیست. در راستای حل این چالش باید توجه داشت که در اجرای پیش‌ثبت‌نام رأی‌دهندگان می‌توان راهبردهایی همچون ثبت‌نام خودکار شهروندان را به کار بست که در نتیجه، مشارکت مردم در انتخابات تحت الشعاع قرار نگیرد. در این راستا، دولت (در معنای عام) موظف است به صورت فعال بسترهای لازم برای تحقق این موضوع را در دستور کار قرار دهد و با تأسیس یک نهاد متولی خاص و ایجاد شبکه‌ی اطلاعاتی به‌روز به طور ویژه برای ثبت‌نام شهروندان در انتخابات عمل کند که بدیهی است تحقق این موضوعات به اهتمام جدی دولت و ارتباط فعال نهادهای مختلف نیاز دارند.

البته به هر ترتیب می‌توان بر این باور بود که ثبت‌نام رأی‌دهندگان پیش از روز رأی‌گیری موجب کاهش مشارکت شهروندان می‌شود. با این وجود به نظر می‌رسد که پیش‌ثبت‌نام انتخاب‌کنندگان به منظور دستیابی به برخی آثار و نتایج و جلوگیری از برخی تخلفات انتخاباتی همچنان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است و باید با انجام اقدامات مناسب و اتخاذ تدابیر مقتضی در صدد بود که کاهش مشارکت شهروندان در انتخابات امری کاملاً حداقلی باشد.

منابع و مأخذ

۱. قانون انتخاب اعضاء مجلس النواب (لبنان) رقم ۴۴ تاریخ ۲۰۱۷/۶/۱۷.
2. Timpe, Brenden, "New Report: Higher Voter Turnout Linked to SDR", Demos, 14 March of 2013.
3. Constitutional Organic Law on the Electoral Registration System and Electoral Service of Chile, Ley N° 18.556, 1986.
4. National Voter Registration Act of 1993.